

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Tverrfaglig samarbeid i barneskolen
Interdisciplinary cooperation in primary
school

Mari Godtfredsen

Bachelor i Sosialt arbeid
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for velferd og deltakelse
Veileder: Sandra Opheim
24.05.2019

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Abstract

In this bachelor thesis I have done a literature study focusing on interdisciplinary cooperation in Norwegian primary schools. Based on the topic, I have chosen to formulate the question: «How to facilitate good interdisciplinary collaboration between social workers and primary school teachers? What opportunities and challenges can such collaboration offer?». I have focused on both the internal and external collaboration between the agencies and the school system. In order to work holistically with children, several public governance documents emphasize more focus on interdisciplinary cooperation in schools. Increasing focus on mental health in schools has given teachers a greater and more comprehensive area of responsibility. With the presence of social workers, schools can offer greater diversity in their staff, as well as adding expertise in the field of mental health. Social workers are a relatively new addition to the school system, and are increasingly being employed in the school sector. Results included in this study implicate that there still are challenges tied to the collaboration between social workers and teachers. I wish to map and discuss the challenges in order to view possible opportunities for improvement in the collaborations. It turns out to be challenges related to unclear guidelines as well as the organizational structure and culture. These challenges will often be in connection to each other.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Problemstilling og avgrensing	2
1.3 Oppgavens oppbygning	3
2.0 Metode	4
2.1 Valg av metode	4
2.2 Valg av litteratur	5
2.3 Presentasjon av litteratur	5
2.4 Kildekritikk	6
3.0 Teoretisk drøfting	8
3.1 Det tverrfaglige samarbeidet	8
3.2 Skolen og barnevernet	9
3.3 Utfordringer og muligheter i tverrfaglig samarbeid	9
3.4 Psykisk helsearbeid i skolen	12
4.0 Diskusjon	15
4.1 Organisasjonskultur og organisasjonsstruktur	15
4.2 Utydelige retningslinjer for sosialarbeidere i skolen	16
4.3 Hvilken betydning har planlegging og relasjon i tverrfaglig samarbeid?	17
4.4 Det eksterne barnevernet og tverrfaglig samarbeid	19
5.0 Avslutning	24
Litteraturliste	26

1.0 Innledning

Tema for denne oppgaven vil være det tverrfaglige samarbeidet mellom lærere og sosialarbeidere i barneskolen. Som en følge av det økende fokuset på tverrfaglig samarbeid, ansettes det flere og flere med sosialfaglig utdanning i grunnskolene. Det finnes ikke noen samlet oversikt over hvor mange som er ansatt i norsk skole i dag, men ut ifra FO sitt register er det ca. 1000 medlemmer som er registrert å arbeide i grunnskolen og videregående. Det kan tenkes at det er flere ansatte som også ikke er registrert (Odland, 2018). Glavin & Erdal (2018, s. 28) definerer tverrfaglig samarbeid som «samarbeid mellom ulike faggrupper og profesjoner om en felles utfordring eller et problem, mot et felles mål». Ulike fagfelt vil bidra til et bredere kompetansefelt, med et større fokus på helhetlig arbeid rundt elevene. Flere kommuner omorganiseres med ulike forsøk på tverrfaglig samarbeid for å danne nye perspektiver, og for å kunne gi bedre tjenester til brukerne (Glavin & Erdal, 2018). Et premiss for oppgaven min vil derfor være at tverrfaglig samarbeid kan gjøre skolemiljøet bedre for flere, som er et viktig element i det helsefremmende arbeidet i skolen (Berg, 2012).

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I løpet av min studietid har jeg deltatt i ulike tverrfaglige samarbeid. Både i praksisperioden, men også i emnet tverrprofesjonell samarbeidslæring i praksis mellom barnevern, vernepleie og sosialt arbeid. Jeg opplevde enkelte av samarbeidene som lite givende, og ble nysgjerrig på hva som må til for at et tverrfaglig samarbeid skal fungere. En opplevelse som utpekte seg var i et møte mellom barnevernet og skolen, hvor jeg følte de ulike aktørene var mer opptatt av å beskytte seg og sin egen profesjon, enn å faktisk yte god hjelp for barna. Grunnskolen er en obligatorisk arena for alle barn og unge, og det vil være viktig med gode tverrfaglige samarbeid for å arbeide etter politikernes mål om tidlig forebyggende innsats. Dette er en av årsakene til at jeg har valgt å fokusere på barneskolen i oppgaven. Tidlig innsats er mer hensiktsmessig enn å kompensere for forskjellene senere (Kunnskapsdepartementet, 2016-2017). I oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i både internt og eksternt samarbeid. Det vil si at jeg fokuserer på sosialarbeidere som jobber i skolen, samt sosialarbeidere fra eksterne aktører som samarbeider med skolen, som for eksempel barnevernet.

Ulike mål skolen skal arbeide ut ifra og videre realisere bestemmes av politikerne. Det videre arbeidet om hvordan målene skal omformes til praksis er skolenes eget ansvar (Midsund, 2005), og det har i de senere årene blitt påpekt i flere sentrale dokumenter hvor viktig det er med et økende fokus på tverrfaglighet i arbeidet rundt barn og unges oppvekst

(Kunnskapsdepartementet: 2010-2011, 2015-2016, 2016-2017, NOU 2009:22). Samarbeid utpekes ikke som noe mål i seg selv, men som en metode for å nå disse målene rundt barn og unge i kommunene (Glavin & Erdal, 2018). Samarbeid handler om samspill, og det å arbeide sammen. Det er blitt et så dagligdags ord at en kan fort kan ta betydningen av det for gitt (Glavin & Erdal, 2018). Det fører fort til at en danner egne definisjoner av samarbeid ut fra ens egen virkelighetsforståelse, som kan være med å vanskeliggjøre samarbeidet i praksis. Jeg vil komme nærmere inn på dette senere i diskusjonen. Jeg er nysgjerrig på å finne ut mer om hvordan en kan få et samarbeid til å fungere. Jeg vil belyse hvilke utfordringer barnevernet og skolen står overfor og som hindrer godt samarbeid, for å videre kunne finne løsninger og muligheter for å bedre dette. Ofte må en først se på utfordringene, for å videre kunne legge til rette for godt samarbeid (Midsund, 2005).

Voksne som samarbeider bidrar til en opplevelse av trygghet rundt barna, slik at de opplever overskudd til å arbeide med egen utvikling og sosialisering. Når samarbeidet rundt de voksne ikke fungerer, vil barna fort få en opplevelse av at omgivelsene ikke er like trygge. Dette kan forekomme enten det gjelder samarbeid mellom fagfolk, foresatte eller skolen og foresatte som ikke er tilfredsstillende. Samarbeidet mellom fagfolkene dreier seg ofte om en oppgave som skal løses sammen, og for at dette skal være mulig kreves det god organisering for å få til et samarbeid (Larsen, 2005). I skolen møter en mange barn med ulike forutsetninger. Lærerne vil møte på mange utfordringer knyttet til sosialfaglige problemer. Det økende fokuset på psykisk helse i skolen gjør at lærere får et omfattende ansvarsområde, i tillegg til deres primæroppgaver i skolen. Sosialarbeidere er utdannet til å jobbe med ulike etiske spørsmål som vil reise seg når en arbeider med mennesker, og kan være en nyttig ressurs i skolen (Gustavsson, 2004). Det vil være viktig å rette oppmerksomhet mot dette for å kunne legge til rette for at slikt samarbeid skal lykkes.

1.2 Problemstilling og avgrensing

Ut ifra oppgavens tema, har jeg valgt problemstillingen:

Hvordan legge til rette for et godt tverrfaglig samarbeid mellom sosialarbeidere og lærere i barneskolen? Hvilke muligheter og utfordringer kan et slikt samarbeid by på?

Jeg har valgt å fokusere på tverrfaglig samarbeid i barneskolen, da fokuset på psykisk helse i skolen har økt de siste årene. Tidlig intervensjon vektlegges sterkt. Jeg har derfor et ønske om å sette meg mer inn i hvilke tiltak som kan gjøres for å legge til rette for et bedre tverrfaglig

samarbeid og helhetlig arbeid rundt barna. Ut fra temaets omfang, fokuserer jeg hovedsakelig på å legge til rette for tverrfaglig samarbeid, og i mindre grad hva det tverrfaglige samarbeidet gjør for barnas psykiske helse. Videre i oppgaven fokuserer jeg hovedsakelig på sosialarbeiderne og lærernes perspektiver, og ser i mindre grad på samarbeidet mellom skole og hjemmet.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av 5 kapitler og litteraturliste. I innledningen vil jeg presentere tema, problemstilling og en avgrensning for oppgaven. I neste del vil jeg ta for meg metode, hvor jeg fremstiller mitt valg av metode, mine søk innenfor oppgavens tema, presentasjon av valgt litteratur og kildekritikk. I oppgavens tredje del vil jeg presentere relevant teori som omhandler tverrfaglig samarbeid i skolen, og hvordan samarbeidet mellom instansene i skolen vil bidra til et større fokus på elevenes psykiske helse. I del fire vil jeg diskutere den presenterte litteraturen opp mot utfordringene og problemstillingen, før jeg i oppgavens siste del vil avslutte med en oppsummerende konklusjon.

2.0 Metode

Metode er fremgangsmåten en bruker for å få svar på den valgte problemstillingen, og kan også kalles redskapet i en undersøkelse. Kunnskapen om metode kan bidra til kritisk refleksjon rundt egne funn (Jacobsen, 2010). For å finne rett fremgangsmåte må en velge den metoden som gir best mulig data for å komme frem til ny kunnskap om virkeligheten. Det er også viktig å ta hensyn til tiden en har i betraktning til å skrive oppgaven, samt hva en har av ressurser for å kunne fullføre oppgaven i tide (Dalland, 2017). Informasjonen som er systematisk innhentet på denne måten, kalles empiri eller empiriske data. En kan enten samle inn primær- eller sekundærdata. Primærdata vil være forskning som forskeren selv har funnet ved hjelp av metoden, mens sekundærdata omfatter data som er hentet fra andre forskere (Larsen, 2017). Et problem som fort kan oppstå når en bruker andres data, er at informasjonen ofte er samlet inn og brukt med en annen hensikt og rundt en annen kontekst. Det kan være utfordrende å finne svar på all informasjonen man søker etter. Samtidig vil sekundærdata være preget av forfatterens forståelse av den andres primærdata.

2.1 Valg av metode

Metoden som er benyttet i oppgaven er litteraturstudie. Litteraturstudien er et undersøkelsesdesign som baserer seg på sekundærdata (Jacobsen, 2010). Det finnes allerede mye relevant forskning på feltet, og ut ifra tiden jeg har hatt til disposisjon er denne metoden den mest gunstige. En kvalitativ- eller kvantitativ forskningsmetode ville tatt for lang tid å gjennomføre. Dersom jeg hadde valgt å utføre en kvalitativ studie, kunne jeg fått vite mer om andres erfaringer med samarbeid, hvilke utfordringer de har stått overfor og tilført oppgaven flere eksempler. Dessuten ville det også vært lettere å tilpasse spørsmålene til min valgte problemstilling. Ut fra tidsaspektet, ville en kvalitativ undersøkelse kun vært mulig dersom jeg hadde intervjuet et fåtall enheter. Det kan være med å redusere undersøkelsens eksterne gyldighet. Det vil si at en ikke med sikkerhet kan si at undersøkelsen vil være gjeldende for alle i samme kategori. Det ville også vært begrenset hvor mye ett intervju kunne gitt min generelle problemstilling. En kvantitativ undersøkelse åpner for muligheten til å studere mange enheter, men ville samtidig krevd en standardisering av spørsmål og svar for å være tilpasset alle enhetene. Dette ville hindret undersøkelsen å gå i dybden på det eventuelle tema (Jacobsen, 2010). Litteraturstudie handler derimot om å studere litteratur som allerede eksisterer innenfor fagfeltet, og innenfor mitt valgte tema var det allerede en del relevant

litteratur. En skal vurdere og undersøke empiri som er skrevet og presentert av andre artikkelforfattere. Dette finner man ved å søke i ulike relevante databaser (Støren, 2013).

2.2 Valg av litteratur

I litteraturstudien har jeg hovedsakelig brukt Oria som database for å finne relevante vitenskapelige artikler, samt Google Scholar. Jeg har også vært innom Brage og Google, men i mindre grad. I databasene har jeg brukt ulike søkeord- og kombinasjoner som *miljøterapi OR miljøterapeut OR social work* i forbindelse med *skole* og barn**. Dette er søkeord jeg hovedsakelig har brukt i de fleste søkene mine. Jeg har også brukt *tidlig intervensjon, psykososialt arbeid, samarbeid, tverrfaglig samarbeid, sosialarbeider i skolen* og lignende for å finne frem til relevant forskning. Jeg har også brukt andres litteraturlister for å finne relevant litteratur.

Jeg har benyttet meg av empiriske forskningsartikler, fagbøker, fagartikler, offentlige rapporter og lovverk. Forskningsartiklene bygger på kvalitative undersøkelser, og retter fokus på hvordan de ulike profesjonene opplever det tverrfaglige samarbeidet. Artiklene har fokus på de profesjonelle i skolens subjektive opplevelser i arbeidet med hverandre og belyser hva som kan være utfordringene i feltet. Jeg har også prioritert å bruke nyere forskning, med tanke på utviklingen i feltet de siste årene. Det har blant annet blitt publisert flere offentlige utredninger i nyere tid om et økende fokus på psykisk helsearbeid og tverrfaglig samarbeid i skolen som vil være gjeldende for oppgaven. Jeg har stilt krav om at forskningsartiklene skal være fagfellevurdert og ha IMRoD struktur for å kvalitetssikre forskningen. Det vil si at artikkelen skal inneholde både introduksjon, metode, resultat og diskusjon. Strukturen brukes som en mal for hvordan en bygger opp en vitenskapelig artikkel. Jeg har også fokusert på forskning som er gjort i Skandinavia for å avgrense søket.

2.3 Presentasjon av litteratur

For å besvare problemstillingen vil jeg se på ulike aspekter fra faglitteratur. For å diskutere problemstillingen har jeg hovedsakelig hatt fokus på tre forskningsartikler. Atle Ødegård & Elisabeth Willumsens (2012) *Felles innsats eller solospill? – En kvalitativ studie om tjenesteyteres samarbeid omkring barn og unge*. Artikkelenes overordnede mål er å bidra til en bedret samarbeidskvalitet mellom de ulike instansene og tjenestene som arbeider i barn og unges nettverk. Den har vært nyttig for min oppgave ved å få frem viktige elementer for at samarbeid skal fungere og får frem kvaliteter som kan bedre samarbeidsprosessene. Jeg har også fokusert på Per-Åge Gjertsen, May Brit Viola Hansen & Anne Juberg (2018) sin artikkel

Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. Artikkelen ser blant annet på utfordringer knyttet til at sosialarbeideres rolle i skoleverket ikke er lovfestet i likhet med lærernes. Den ser på sosialarbeidernes arbeid internt i skolen, og har vært nyttig i min oppgave ved at den belyser utfordringene når de ulike yrkesgruppene arbeider under én organisasjon. Den tredje artikkelen *Skole, barnehage, barnevern – bilder av «de andre» hindrer samarbeid* av Bergljot Baklien (2009) tar for seg det eksterne samarbeidet, hvor lærerne og sosialarbeiderne arbeider ved ulike institusjoner. Artikkelen har vært god for å se hvordan våre bilder av «de andre» yrkesgruppene preger samarbeidet i like stor grad som de mer praktiske samarbeidsbarrierene som kan forekomme. Jeg tenker at essensen i artikkelen, hvordan vi påvirkes av våre forforståelser i samarbeidet, også kan være gjeldende i interne samarbeid i skolen. Alle forskningsartiklene bygger på kvalitative undersøkelser. Jeg har også brukt relevante fagartikler fra Fontene for å belyse tema.

Hovedsakelig har jeg tatt utgangspunkt i to relevante fagbøker. Britt Ingunn Midsund (2005) sin bok om *Miljøarbeid i skolen – Organisasjonens betydning* og Kari Glavin & Bodil Erdals (2018) bok om *Tverrfaglig samarbeid i praksis – til beste for barn og unge i kommune-Norge*. Teorien i fagbøkene er blant annet brukt for å underbygge argumenter i diskusjonen. Jeg har også i mindre grad brukt andre fagbøker og artikler i oppgaven.

2.4 Kildekritikk

Til tross for at jeg har hatt fokus på nyere forskning, har jeg bevisst valgt å ikke søke med begrensninger i publiseringstidspunkt i databasene. Rollen som sosialarbeider i skolen har utviklet seg over tid, og det kan være relevant å se argumenter som har blitt tatt opp tidligere om samarbeidet mellom sosialarbeidere og skolen. Bakliens (2009) artikkel kan anses som en eldre kilde, men jeg tenker at essensen til samarbeidsbarrierene i artikkelen fortsatt kan være gjeldende. Statistikken om hvor mange skoler som sender inn bekymringsmeldinger i dag er noe mer usikkert, men er heller ikke et fokus i oppgaven. Tekstene jeg har valgt å bruke bygger på primærlitteratur, hvor det har blitt foretatt kvalitative intervjuer for å komme frem til resultatene. Når kvalitative intervjuer blir brukt som metode vil det preges av forfatterens tolkninger av svarene. Deres oppfatninger og forkunnskaper vil påvirke hvordan funnene deres presenteres i teksten. Det vil være viktig å ta i betraktning når faglitteraturen vurderes (Jacobsen, 2010). Som nevnt over i metodekapittelet vil kvalitativ metode som regel utføres på et fåtall mennesker. Dette kan påvirke artiklens eksterne gyldighet. Tekstene tar for seg både sosialarbeiderne og lærernes perspektiver. Det kunne vært interessant å sett hva foresatte

tenker om en ny yrkesgruppe i skolen, og eventuelt barnas tanker. Forskningsfeltet er nok derimot mer preget av lærerne, sosialarbeiderne og ledernes perspektiver.

3.0 Teoretisk drøfting

I dette kapittelet vil jeg ta for meg relevant teori i henhold til tema og problemstilling. Her vil jeg blant annet utdype mer om tverrfaglig samarbeid og hvorfor vi bør ha et større fokus på tverrfaglig samarbeid internt i skolen. Samtidig vil jeg se på utfordringer knyttet til samarbeid, og hvorfor tverrfaglig samarbeid er viktig ut fra et økende fokus på psykisk helse i skolen.

3.1 Det tverrfaglige samarbeidet

Tverrfaglig samarbeid er en arbeidsmetode hvor flere profesjoner arbeider på tvers for å nå et gitt mål. Arbeidsmåten åpner for kreative løsninger i offentlige tjenester (Glavin & Erdal, 2018). Flere barn opplever omfattende vansker, som fort kan bli varige. Enhetene som arbeider rundt barnet praktiserer ut fra ulike målsetninger og fra ulike enheter. Et samarbeid mellom instansene vil åpne for ulike perspektiver som sammen vil danne en bredere forståelse av barnets situasjon eller problem. Det økende fokuset på samarbeid retter oppmerksomheten mot at forskjellige fagprofesjoner skal arbeide sammen for styrke de helhetlige perspektivene rundt barnas oppvekstvilkår. For eksempel så kan et barn som sliter på skolen, ha en sammenheng med hvordan forholdene er i hjemmet. I et slikt tilfelle vil det være gunstig at skole og barnevern samarbeider for å få et helhetlig perspektiv over barnets situasjon. Tverrfaglig samarbeid kan brukes som en metode for å nå de målene vi har i arbeidet med barn og unge i kommunene. Flere sentrale dokumenter peker på viktigheten av å styrke disse helhetlige perspektivene (Glavin & Erdal, 2018). For å oppnå et helhetlig tilbud i et samfunn som i dag er bestått av mange ulike sektorer, og hvor kunnskap er blitt mer spesialisert, vil tverrfaglighet være viktig for at hver enkelt profesjon kan bidra med kunnskap fra hvert sitt kompetanseområde. Alle som deltar i dette samarbeidet, eleven, elevens foresatte og de profesjonelle, skal arbeide sammen på tvers for å etablere ny kunnskap. Samtidig skal de ulike fagområdene gi en større bredde og en helhetlig vurdering over den oppståtte situasjonen (Gustavsson & Tømmerbakken, 2011). Et godt tverrfaglig samarbeid kan bidra med økt faglig støtte i saker som er følelsesmessig krevende. Helhetsvurderinger fra flere parter kan hjelpe oss å korrigere eventuelle feilkilder. For eksempel dersom en av partene overidentifiserer seg med foresattes situasjon og har vanskeligheter med å ta en objektiv vurdering. Ut fra teorien vil samarbeid gi økt kvalitet i hjelpen som gis. Alles kompetanse skal tas i bruk for barnets beste gjennom ulike perspektiver og tilnærminger. I tilfeller hvor de ulike sektorene velger å arbeide uavhengig av hverandre i samarbeidet, vil det gå utover hjelpen som gis og de overordnede målsetningene vil være vanskelige å nå (Glavin & Erdal, 2018).

3.2 Skolen og barnevernet

Skolen og barnevernet er bemannet med to ulike profesjoner, som hører til to ulike virksomheter. Disse vil ha ulike primærfokus i møte med barna. For å kunne kalle seg en profesjonsutøver, stilles det krav om utdanning fra universitets- eller høgscolenivå.

Barnevernet og skolen er to forskjellige profesjoner som vil ha ulike fokus med seg inn i samarbeidet. Ulikhetene de tar med seg inn i samarbeidet kan bygge på at de har forskjellig lovverk og retningslinjer, og ulikt mandat i samfunnet. Skolen følger Opplæringsloven og Læreplanverket for grunnskolen i sitt arbeid, mens sosialarbeiderne forholder seg blant annet til Barnevernloven. Samtidig som de alltid skal ha barnets beste i fokus og være orientert rundt barnets juridiske rettigheter (Hesjedal, 2014). Elevene i skolen skal oppleve å mestre både det faglige, men også det sosiale. Disse føringene krever at skolen skal kunne hjelpe til med alle slags utfordringer eleven opplever, om det så er faglige- eller sosiale utfordringer. Det vil derfor være nødvendig å samarbeide med andre profesjoner som har en bredere kompetanse på det sosialfaglige feltet. Som tidligere nevnt, vil samarbeidet gi økt kompetanse gjennom kunnskap fra begge fagfelt og kunne se at elevens vansker ofte består av komplekse sammenhenger (Hesjedal, 2014). Barnevernlovens formål står definert i bvl § 1-1. Loven påpeker at en skal sikre barn og unges beskyttelse dersom forholdene rundt dem er til skade for deres helse og rett til beskyttelse. Loven skal sikre barnas trygghet (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Ut ifra loven påpekes det også at barneverntjenesten skal samarbeide med andre sektorer i de tilfeller hvor dette vil være med å løse oppgaven. Det legges derimot ikke vekt på hvordan samarbeidet skal utføres (Barnevernloven, 1992, § 3-2).

3.3 Utfordringer og muligheter i tverrfaglig samarbeid

I tilfeller hvor flere profesjoner skal samarbeide ved hjelp av ulike perspektiver og lærdom, kan det tenkes at det mest sannsynlig vil by på noen utfordringer. Lærerens fokus vil være elevens danning og utdanning, mens sosialarbeiderens primærfokus vil være barnets beste, sosiale vansker og helhetlig omsorg. Ifølge Midsund (2005) vil enkelte fagområder mellom profesjonene overlappe, mens andre områder vil kun dekkes av det ene fagfeltet. Grimen (2008) viser også til at disse profesjonene anses å være heterogene, fordi vi anvender kunnskap fra mange ulike fagfelt. Kunnskapen vil også være sterkt fragmentert, fordi den ikke henger logisk sammen. Sosialarbeidere har kunnskaper om både juss, sosiologi, psykologi og så videre. Helsefagene skal blant annet alltid ha menneskets beste i fokus. Ut ifra dette fokuset mener Grimen at profesjonsutøvelsen innebærer bruk av moralsk, juridisk og politisk skjønn. Profesjonsutøverne innenfor sosialfaglig arbeid må ta verdivalg i arbeidet

uten at det er en fasit på hva som faktisk er rett og galt i den gitte situasjonen (Grimen, 2008). I samsvar med Fellesorganisasjonens yrkesetiske grunnlagsdokument påpekes det at sosialarbeiderne i tillegg til å ha kunnskap om juridiske regler og moralske normer, så vil ikke denne kunnskapen være nok til å møte komplekse behov i praksis. Det kreves også en moralsk og faglig dømmekraft, samt et krav om å beherske utøvelse av skjønn. Det vil også være viktig å kunne tenke kritisk over verdiene og rammene som styrer oss i samfunnet, som i dette tilfellet vil være skolesystemet (Fellesorganisasjonen, 2015). Jeg anser det som en viktig del av sosialarbeiderens mandat å stille seg kritisk til verdier og systemet. Hesjedal (2014) påpeker at vi er avhengig av å kunne samhandle med andre mennesker, og viser til Damsgaard (2010) om at dette er knyttet til vår væremåte, verdier og holdninger. Det kan tenkes at et økende fokus på psykisk helsearbeid i skolen gjør at lærerne får enda mer arbeid, knyttet opp mot å ivareta elevens behov både faglig, sosialt, emosjonelt, moralsk, fysisk, språklig og intellektuelt (Midsund, 2005). Sosialarbeidere i skolen vil bidra med økt kunnskap innenfor psykisk helsearbeid, og ha fokus på å utvikle elevenes sosiale kompetanse. Som vi har sett tidligere i oppgaven, vil elevens sosiale kompetanse være viktig for å tilegne seg faglig kompetanse (Midsund, 2005). Der sosialfaglig arbeid blir godt ivaretatt, for eksempel ved å ha sosialarbeidere ansatt i skolen, vil lærerne ha større mulighet til å konsentrere seg om sin hovedoppgave – å lære bort (Gustavsson, 2004).

En fagperson defineres som en person med kunnskap og erfaring overfor hvordan en skal forstå og håndtere utfordringer innenfor sitt fagområde (Glavin & Erdal, 2018). Men som vi ser i Grimen (2008) overfor, vil heterogene fag også kunne ha overlappende kompetansefelt. Sosialarbeidere og lærere under samme organisasjon vil også preges av samme organisasjonsstruktur med felles rammer og føringer for deres arbeid. Om de velger å ikke vise interesse og forståelse for hverandres fagområder, vil partene inneha et manglende forståelsesgrunnlag over hvordan elevens faglige utvikling har innflytelse på elevens sosiale utvikling, og motsatt. Derfor er det viktig at skolene avklarer tydelig hva slags felles kunnskaper de ulike faggruppene har, og hva deres unike kompetanse kan bidra med hver for seg i et samarbeid rundt eleven. Dersom forholdet mellom læreren og sosialarbeideren består av lite kontakt, for eksempel i tilfeller der deres interaksjon består av korte meldinger og delvis informasjonsutveksling i ny og ne, kan det sies at de heller arbeider ut ifra en flerfaglig modell. Glavin & Erdal (2018 s. 15) beskriver flerfaglig arbeid som at «yrkesgruppene arbeider parallelt mot et mål uten å ta stilling til problemet i felleskap». Tverrfaglighet skal danne et nytt og felles kunnskapsgrunnlag på tvers av kompetanseområdene. Det må nevnes at sosialarbeidere som eksperter på ett felt og lærerne på et annet, er satt på spissen. I praksis

er det nok mer nyansert, hvor lærerne også gir omsorg og støtte. Lærernes arbeid vil også preges av å lære bort sosial kompetanse i skoletimene, for eksempel ved å lære elevene å vente på tur, rekke opp hånden og lignende (Midsund, 2005). Sosialarbeiderne har derimot et større fokus på sosial kompetanse og barn med omfattende vansker. Denne kunnskapen kan supplere de andre fagområdenes kunnskap i skolens arbeid.

Midsund (2005) peker videre på utfordringer knyttet til tverrfaglig samarbeid. Hun viser blant annet til rolleforventninger. Rolleforventningene skaper en ramme for hva som forventes av den enkelte i den gitte rollen. Dersom disse forventningene ikke overholdes, vil en bli møtt med sosiale reaksjoner. Uklare rolleforventninger vil skape usikkerhet, og usikkerheten kan medvirke til konflikt. I tillegg kan det oppstå konflikter dersom oppfatningen av rollen og andres forventninger til den ikke går overens. Forventningene kan komme fra både skoleledelsen, andre lærere eller foresatte. En uformell struktur kan også komplettere den formelle strukturen, ved at de uformelle normene eller forventningene på arbeidsplassen viser hva som forventes av den gitte rollen. Dette skjer ikke dersom den uformelle strukturen er utydelig. På den andre siden kan det være positivt at det åpnes for frihet til å kunne definere egen rolle, samtidig som en kan være mer fleksibel, tenke nytt og tilpasse arbeidet etter behov. Ut ifra opplæringsloven og læreplanens mål ser man at profesjonene er gjensidig avhengig av hverandre. Målet er å inkludere flest mulig elever i skolen (Midsund, 2005). I tilfeller hvor lærerne velger å bare konsentrere seg om elevenes faglige mål, kan det skape utfordringer. Dette er en av de negative konsekvensene med de utydelige retningslinjene Gjertsen, Hansen & Juberg (2018) skriver om i sin forskningsartikkel. Det åpner for at skolen eller læreren selv kan bestemme om de vil prioritere eller velge bort tverrfaglig samarbeid (Hesjedal, 2014).

Nye yrkesgrupper i skolen kan bli sett på som en utfordring, med tanke på at lærerne gjennom tidene stort sett har hatt et slags «yrkesmonopol». Flere yrkesgrupper kan sette begrensninger for lærernes selvstendighet i arbeidsdagen. Noen kan se på samarbeidet som svært ressurskrevende, og velge å ikke sette av tid til det. Dersom læreren ikke klarer å se samarbeidet som et gode, vil det være vanskelig å inngå et givende samarbeid. Ofte kan organisasjonskulturen danne et sett med tankemønstre som påvirker hvordan vi handler. Organisasjonskulturen innebærer organisasjonens innarbeidede normer og verdier, som vi ofte handler ut fra uten å tenke over det. Dette dreier seg om erfaringer over tid, som etterhvert er blitt en grunnleggende tankegang på arbeidsplassen. En slik kultur vil vedvare så lenge den aksepteres. Et eksempel kan være en lærer som tenker at han kan håndtere en elev alene uten

hjelp fra andre yrkesgrupper, fordi det er slik han alltid har gjort det. Ut fra eksempelet kan det tenkes at status og prestisje spiller en rolle. Læreren uttrykkes som skolens viktigste ressurs, mens andre yrkesgrupper ansettes dersom den enkelte skolen ønsker det. Skolen og lærernes holdning til en ny yrkesgruppe i skolen vil påvirke samarbeidet (Midsund, 2005).

Det vil være viktig å påpeke at samarbeid mellom ulike profesjoner ikke er helt nytt i skolesektoren, til tross for at Midsund (2005) påpeker at lærerne har hatt et slags «yrkesmonopol». Lærerne har i lang tid samarbeidet med helsesøster, skoleleger, spesialpedagoger, PP-tjenesten og så videre. Dette er også yrkesgrupper som tar for seg sosialfaglige oppgaver i skolen, og er fortsatt en viktig del av skolens helsefremmende arbeid. Samtidig kan det tenkes at disse har hatt et tydeligere skille over hva slags arbeidsfelt de hører til innad i skolen og mer eller mindre tydeligere rollefordelinger (Gustavsson, 2004). I tillegg, vil sosialarbeidere også kunne bidra til å styrke kompetansen og bidra til større profesjonell mangfoldighet, i en skole med flere barn og unge med omfattende problemer.

3.4 Psykisk helsearbeid i skolen

Årsakene til psykiske helseplager hos oss mennesker er både sammensatte og komplekse. Vi er individuelle mennesker som krever individuell hjelp og behandling. Bru, Idsøe & Øverland (2016) viser til forskning som påpeker at både biologiske, sosiale og psykologiske faktorer vil være med å påvirke utviklingen av psykiske helseplager. Opptappingsplanen for psykisk helse (1999-2006) viste til flere ulike tiltak og måter for å kunne bedre den psykiske helsetilstanden i Norge. Først og fremst viktigheten av forebyggingsarbeid og tidlig innsats, men senere i 2003 kom regjeringen med en ny strategiplan med et større fokus på samarbeid og koordinert innsats mellom instanser. Helhetsperspektivet skal vektlegges i den enkeltes situasjon (Helse- og omsorgsdepartementet, 1997-98). Vi møter flere risikofaktorer og disse kan være med å frembringe ulike typer lidelser. Skolen som system kan være en risikofaktor, for eksempel ved å velge bort fokuset på sosialpedagogisk arbeid i skolen. Ved å fjerne en risikofaktor i den enkeltes eller en gruppes hverdag, vil en arbeide forebyggende. I likhet med at det finnes risikofaktorer, finnes det også beskyttelsesfaktorer. Beskyttelsesfaktorene bidrar til å fremme god helse og det kan sies at de beskytter oss fra å utvikle psykiske lidelser. Mobbing i skolen kan være en risikofaktor hos et barn som relativt sett har gode forutsetninger. Det kan for eksempel bidra til å fremme psykiske lidelser. I et annet tilfelle kan skolen være en beskyttelsesfaktor for enkelte barn. Dersom et barn med en utfordrende familiebakgrunn får oppleve støtte og trygghet i skolen, kan skolen og et tverrfaglig team

bidra gjennom ulike tiltak og være til hjelp for barnet (Borge, 2018). Skolen kan altså anses å være både en risiko- og beskyttelsesfaktor.

Det er prøvd ut ulike forsøk på tverrfaglig samarbeid i forskjellige kommuner i Norge. Enkelte steder har det gitt gode resultat, mens andre steder har det vært mer utfordrende. Samarbeidet i kommunene har gjort mye godt, men samtidig kan en se at flere av samarbeidene er lite strukturerte og målrettede (Glavin & Erdal, 2018). Samfunnet er i stadig endring, og det er viktig at en vier oppmerksomhet mot skolen. Vi bør være kritiske og se på hva som kan gjøres annerledes. Grunnskolen er obligatorisk for alle barn og unge, og med det har skolen en unik påvirkningskraft for å forme morgendagens samfunn. Samfunnsendringene stiller nye krav til kunnskap, og skolen må henge med og utvikle seg i tråd med disse. Samfunnet har et økende fokus på læringsresultater, og det kan tenkes at læreprosessen blir bortglemt i dette forøkende fokuset. Et eksempel kan være samfunnet som hever fokuset på nasjonale prøver og måling av kunnskapsresultater, fremfor å fokusere på relasjonen mellom elev og lærer. Som vi har sett tidligere i oppgaven, så vet vi at relasjon og læringsmiljø har betydning for læringsprosessen. Disse faktorene har også innvirkning på elevenes psykiske helseutvikling (Berg, 2012). Berg er kritisk ut fra sin erfaring fra skolesektoren. Hun argumenterer for at en «vente og se»-holdning har preget skolesystemet i mange år i forbindelse med elever som trenger spesialundervisning. Her er det så klart geografiske forskjeller, hvor enkelte skoler vil ha større fokus på psykisk helsearbeid enn andre. Uten et lovpålagt krav om ha sosialarbeidere i skolen, vil skolene ha frihet til å definere selv hvor mye psykisk helsearbeid skal vektlegges (Gjertsen, et al., 2018). Det som ofte ligger til grunn er pedagogiske, utdanningspolitiske eller økonomiske årsaker. En har også ønsket å unngå differensieringstiltak rundt barna som kan virke stigmatiserende (Berg, 2012).

Samtidig kan en også tenke seg at det ikke vil være noe som føles mer nedverdiggende for ungdommers selvbilde, enn å sitte i et klasserom å føle at en ikke mestrer på lik linje med andre på samme alder. Uten evne til å mestre grunnleggende basisfag som ungdomsskoleelev stilles som en stor svakhet i samfunnet. Det vil i flere tilfeller være for sent å ta igjen det som ikke ble lært i barneskolen ved å sette inn tiltak såpass sent. Vel så alvorlig vil det være for elevens selvbilde etter år med manglende mestring (Berg, 2012). Psykiske plager er en utfordring i dagens samfunn, og at helsetjenesten skal kunne løse alle disse problemene alene er lite sannsynlig. Store deler av barnas oppvekst foregår på skolen, og av den grunn er skolen en sentral arena for å arbeide forebyggende. Skolen har mulighet til å fange opp de som sliter samt være en viktig formidler av hjelp i sammen med helsetjenesten (Nordahl, Sørli, Manger

& Tveit). En trenger profesjoner i skolen med kunnskap rundt konflikthandling, psykososiale teorier, det kommunale hjelpeapparatet, kommunikasjonsferdigheter og lignende i tillegg til lærernes kompetanse. Sosialarbeidere har også kunnskap om relasjoner og arbeid med grupper. Disse områdene er viktig å ha fokus på, eksempelvis i arbeid med barn med atferdsproblemer (Gustavsson, 2004).

4.0 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg hovedsakelig diskutere utfordringene som fort kan oppstå i tverrfaglig samarbeid. Samtidig vil jeg se på hva slags muligheter en har for å legge til rette for bedre samarbeid. I diskusjonen vil jeg bruke den presenterte litteraturen overfor. Jeg vil se nærmere på hvordan organisasjonsstrukturen og kulturen kan påvirke det tverrfaglige samarbeidet. Blant annet hvordan de utydelige retningslinjene i skolens struktur påvirker sosialarbeiderens arbeidsdag i skolen. I litteraturen vektlegges det i stor grad hvor viktig det er med relasjoner og planlegging, og av den grunn vil jeg videre diskutere betydningen av disse for et godt tverrfaglig samarbeid. Til slutt vil jeg se nærmere på samarbeidet mellom instansene med barnevernet som en ekstern aktør. Her vil jeg blant annet diskutere om sosialarbeidere ansatt i skolen kan bidra til et bedret samarbeid med andre eksterne aktører.

4.1 Organisasjonskultur og organisasjonsstruktur

Hvordan organisasjonen er strukturert og hvordan organisasjonskulturen er vil ha betydning for hvordan sosialarbeiderrollen mottas i den enkelte skolen. Som nevnt i kapittel 2.0 er det viktig at voksne samarbeider for at barna skal få den hjelpen de trenger. Skolens uklare retningslinjer vil være en del av strukturen som gjør sosialarbeiderrollen usikker. Dette vil jeg komme nærmere inn på i neste avsnitt. Samtidig vil også kulturen spille en viktig rolle for hvordan samarbeidet fungerer i praksis. Organisasjonskulturen kan ha betydning for hvordan de ansatte tenker og vektlegger samarbeid. Både gode samarbeid mellom de ulike yrkesgruppene innad i skolen, men også gode samarbeid med foresatte vil være av betydning for barnas trygghet i omgivelsene (Larsen, 2005).

Ifølge Midsund (2005) representerer kultur en stabilitet og beskyttelse mot endring. Skolens organisasjonskultur kan for eksempel bestå av ulike grupperinger som har forskjellig antakelser om hvordan et arbeid skal utføres og over hva som skal prioriteres. En lite formell struktur vil bidra til at organisasjonskulturen får en mer avgjørende rolle på arbeidsplassen (Midsund, 2005). Organisasjonskulturen vil være forskjellig ved ulike skoler. Det kan ha betydning for hvor mye hver enkelt skole vektlegger og prioriterer tverrfaglig samarbeid. Det kan være gunstig å se hva slags holdninger som dominerer ved enkelte skoler, dersom samarbeidene ikke fungerer. Organisasjonskulturen har ifølge Midsund (2005) også mulighet til å endre seg over tid. En endring i den dominerende kulturen kan i slike tilfeller være nødvendig. Det vil i så fall være viktig med en god ledelse som prioriterer utvikling. Sosialarbeidere som miljøterapeuter i skolesektoren er en relativt ny gruppe, og av den grunn

må skolene tilpasse seg endringer. Skolene ansetter sosialarbeidere og assistenter om hverandre. Midsund (2005) trekker frem en diskusjon som pågår blant sosialarbeidere og deres ønske om en tydeligere markering overfor de som har høyere utdanning og ikke. En slik markering skal tydeliggjøre sosialarbeiderens faglige kompetanse, for å blant annet få høyere status blant lærerne. En ønsker en endring i strukturen, for å påvirke kulturen. I og med at lærerens rolle stadig blir mer omfattende, vil sosialarbeidere utfylle lærerrollen med sin sosialfaglige kompetanse. Det kan antydes at sosialarbeiderens rolle i skolen er kommet for å bli, ut ifra et økende fokus på gode læringsmiljø og psykisk helse (Midsund, 2005). Dette tyder at diskusjonen rundt deres rolle i skolen må fortsette for at de skal oppnå en naturlig rolle i skolens arbeidsdag.

4.2 Utydelige retningslinjer for sosialarbeidere i skolen

Som vi har sett tidligere, legges det stor vekt på tverrfaglig samarbeid i skolen ut fra tanken om et økende fokus på psykisk helse og tidlig intervensjon i offentlige dokumenter. Samtidig ser man at dette idealet er vanskelig å oppnå uten tydelige retningslinjer. Forskningsartikkelen skrevet av Gjertsen et al., (2018) handler om de svært varierte yrkesrollene sosialarbeidere tildeles i skolen. I likhet med argumentet overfor, mener forfatterne at de udefinerte retningslinjene blant annet kan skape uklare forventinger til hva sosialarbeideren i skolen kan bidra med. Ifølge Midsund (2005) anses skolen hovedsakelig å være lærernes arena. Til tross for flere offentlige styringsdokumenter med større fokus på å ansette folk med sosialpedagogisk kompetanse i skolen, skal det mye til for at den tradisjonelle tanken om at skolen er lærernes domene endres. Gjertsen et al. (2018) påpeker at slike holdninger kan være med å forklare den underordnede rollen flere sosialarbeidere opplever å ha i skoleverket. Forfatterne mener den underordnede rollens opphav kommer fra at den ikke lovfestes. Sosialarbeidere er en profesjon på lik linje med lærerne, men uten en lovpålagt rolle argumenterer forfatterne for at det vil være vanskeligere å oppnå en likeverdig posisjon. Samtidig kan det åpne for usikkerhet om hvordan samarbeidene skal gjennomføres. Jeg vil senere i diskusjonen komme tilbake til forventningene til rolle- og ansvarsfordeling.

Sett fra den andre siden kan uklare retningslinjer ha en positiv innvirkning på sosialarbeiderrollen. En vid rollebeskrivelse kan gi flere muligheter til å tilpasse rollen ut ifra den enkelte skoles behov, samtidig som det åpner opp for ulike perspektiver rundt hva slags rolle de kan tillegges i skolen. Uten en lovpålagt rolle, vil kommunen ha større frihet til å definere hvordan de ønsker å bruke sosialarbeiderne i deres kommune (Gjertsen, et al., 2018). Enkelte steder ansettes sosialarbeidere med kontaktlæreransvar for enkeltelever med særlige

behov eller elever med ulike funksjonsnedsettelse. Enkelte steder ansettes sosialarbeiderne med en rolle tilsvarende assistenter i klasserommet, i tillegg til andre relevante oppgaver knyttet til sosialarbeiderjobben (Håvie, 2012). Midsund (2005) beskriver at stillingsinstruksene ofte er fleksible, og at sosialarbeiderne kan være med å utvikle sin egen rolle. Som tidligere nevnt kan en slik frihet være med å åpne for tilpasninger og gi større rom for å definere oppgaver og ansvar etter eget behov (Gjertsen et al., 2018). Ut fra disse påstandene kan det tenkes at muligheten for å levere likeverdige tjenester til barn og unge vil være utfordrende. Ut ifra argumenter i både Gjertsen et al. (2018), Midsund (2005) og Glavin & Erdals (2018) teori, kan det hevdes at de uklare retningslinjene kan påvirke elever i ulike kommuner negativt. Det vil være utfordrende å gi elevene likeverdig hjelp ut fra de fleksible stillingsbeskrivelsene. Ett barn med atferdsvansker vil kanskje få bedre hjelp og oppfølging, i for eksempel Berg kommune enn barnet i Fjord kommune. På den andre siden kan en åpen stillingsbeskrivelse kunne tilpasses den enkelte elev sitt behov. Ifølge Meld. St. 18 om *Læring og felleskap* (Kunnskapsdepartementet, 2010-2011) har barna rett på likeverdig hjelp, og det er myndighetens ansvar å legge til rette for at barna får den hjelpen som trengs. Barnets evne og forutsetning skal ikke være av betydning. Et slikt system kan by på utfordringer, men også forskjellsbehandling. Det vil være vanskelig å gi barna likeverdig hjelp dersom en kommune har lagt mer vekt på sosialfaglig kompetanse i skolen enn en annen kommune, og dette kan skape konsekvenser for barna som trenger det (Hesjedal, 2014). Det skal ikke være av betydning eller være en avgjørende faktor hvilken kommune barnet vokser opp i. Gjertsen et al. (2018) underbygger også denne tanken om mangel på likeverdig hjelp. De skriver blant annet om de enkelte skolenes varierte organiseringer, og at dette også skjer innad i kommunene hvor ulike skoler også prioriterer forskjellig. Det vil altså si at den formelle organisasjonsstrukturen i skolen vil skape usikkerhet rundt skolens mål og hvilke oppgaver de ulike instansene skal utføre. Organisasjonsstrukturens oppgave er å legge videre føringer og rammer for arbeidet. Uklare forventninger rundt den formelle strukturen, vil som nevnt tidligere føre til at den uformelle strukturen på arbeidsplassen blir mer avgjørende (Midsund, 2005).

4.3 Hvilken betydning har planlegging og relasjon i tverrfaglig samarbeid?

Ødegård & Willumsen (2012) fastslår to hoveddimensjoner i sin forskningsartikkel som bidrar til en forbedret samarbeidskvalitet mellom tjenestene i barn og unges nettverk. Artikkelens mål har vært å vise, identifisere og fremme samarbeidsprosessene for å bedre samarbeidskvaliteten i tverrfaglig samarbeid. En av kjernekategoriene som utpekte seg var relasjonen mellom de involverte i samarbeidet, i tillegg til betydningen av god planlegging,

koordinering og ledelse. Dette kan også knyttes til skolenes organisasjonsstruktur- og kultur Glavin & Erdal (2018) beskriver noen samarbeid som en del av et formelt system, der en overordnet instans beordrer samarbeid nedover i systemet mellom ulike instanser. Det formelle systemet blir noe alle de gjeldende må forholde seg til. Dette kan kobles til regjeringens økende fokus på tverrfaglig samarbeid i skolen. Et slikt «påtvunget» samarbeid fra regjeringen sikrer at koordineringen av samarbeidet er tilstede. Det vil derimot være vanskelig å gjennomføre samarbeidet på en god måte uten sosialarbeidernes og lærernes evne og vilje til å jobbe sammen. De påpeker at koordinering sjelden er nok for at samarbeidet skal kunne fungere. Det vil også være viktig at det etableres et behov for samarbeid. Artikkelen underbygger Glavin og Erdal (2018) sitt argument om at relasjonen dem i mellom vil være vel så viktig som god koordinering for å kunne legge til rette for et godt samarbeid i skolen. Det vil være unyttig å legge til rette for og organisere et samarbeid mellom mennesker som ikke forstår nytten i det. Som vi ser, kan disse to hoveddimensjonene tenkes å være gjensidig avhengig av hverandre for å få til et godt samarbeid.

Lederrollen er også viktig for å legge til rette for godt samarbeid. Lederne bør ha fokus på tydelig organisering i tillegg til relasjonsbygging og åpenhet mellom partene. Glavin & Erdal (2018) argumenterer for at lederrollen skal være med å styre de ulike yrkesgruppene i en felles retning, og oppmuntre mot åpenhet og selvkritikk. Samarbeid må læres, og kommunen bør ha en plan for at opplæring i samarbeidskompetanse skal skje. Ødegård og Willumsen (2012) undersøker blant annet i sin studie hvordan de ulike yrkesgruppene som samarbeider rundt barn og unge oppfatter fenomenet samarbeid. Forfatterne mener at de ulike profesjonene besitter viktig kunnskap som kan påvirke samarbeidets utvikling. Som vi ser, så kan et økende fokus på å utvikle samarbeidskompetansen internt bidra til å forbedre hjelpen, samt bedre det forebyggende arbeidet rundt barna i skolen. Dette bekrefter også Glavin & Erdal (2018). De viser til hvor viktig det er å utvikle, men også lære samarbeidskompetanse. De vektlegger det å være åpen for å lære om hverandres profesjoner. Det vil derfor være viktig at kommunen legger til rette for å lære de ulike profesjonene samarbeidskompetanse for å få til gode samarbeid. Samarbeidskompetansen kan gi økt forståelse om å frembringe en felles retning, samtidig som den kan øke bevisstheten rundt det å tenke selvkritisk. Da peker Ødegård & Willumsen (2012) på at vi bør åpne opp og tilrettelegge for konstruktive dialoger mellom de profesjonelle aktørene. Forskningsartikkelen skrevet av Baklien (2009) tar for seg våre bilder av «de andre» i tverrfaglig samarbeid. Ifølge forfatteren vil vår virkelighetsforståelse kunne være en barriere for å igangsette godt samarbeid. Baklien (2009) argumenterer for at vår oppfatning av virkeligheten kan ha like stor betydning, som den

faktiske virkeligheten. Det kan tenkes at dersom det ikke åpnes opp for dialog og kritisk refleksjon mellom sosialarbeidere og lærere, så vil samarbeidet oppleves utfordrende. Det vil være viktig og forstå hverandres oppfatning over hva samarbeid handler om og hva slags forventninger en har til hverandre for å unngå konflikter og misforståelser. Våre personlige konstruksjoner om fenomener anvendes for å gi omgivelsene rundt oss mening (Midsund, 2005). Både Ødegård og Willumsen (2012) og Midsund (2005) peker på betydningen av de ulike aktørenes virkelighetsoppfatning rundt samarbeid. Forskjellige oppfatninger kan skape konflikt mellom aktørene, da de vil vektlegge og prioritere ulikt. Et dårlig samarbeid trenger nødvendigvis ikke å være knyttet opp mot uenigheter og interessekonflikter, det kan også være påvirket av de forskjelliges grunnleggende antakelser om den andre. For å jobbe mot en felles virkelighetsforståelse mellom yrkesgruppene, kan det være hensiktsmessig å ha en god ledelse som kan veilede samarbeidsgruppen i en viss retning (Midsund, 2005). Viktigheten av møteledelse og planlegging vektlegges flere steder i faglitteraturen. Ødegård og Willumsen (2012) skriver at ledelsens struktur vil påvirke samarbeidets prosesser – som videre vil ha betydning for tjenestekvaliteten og hjelpen som skal gis til barna. En strukturert og tydelig ledelse ser ut til å være en viktig faktor for å legge til rette for godt samarbeid. Samtidig vil det være viktig at ledelsen legger til rette for at partene ser verdien av samarbeidet og at de har fokus på gode relasjoner. En felles oppfatning og virkelighetsforståelse kan gjøre samarbeidet enklere å gjennomføre. Sett fra den andre siden kan fokuset på en felles virkelighetsforståelse mellom yrkesgruppene bidra til å begrense vår kreativitet og mulighet til å se problemene fra andre perspektiver. Dette kan være en negativ konsekvens av at alle arbeider ut fra en felles retning og lik måte å tenke på.

4.4 Det eksterne barnevernet og tverrfaglig samarbeid

Tidligere har jeg hatt fokus på det interne tverrfaglige samarbeidet. Videre vil jeg gå over til å diskutere det eksterne samarbeidet. Samtidig vil jeg se nærmere på hvordan et godt internt samarbeid, kan gjøre det enklere å samarbeide med eksterne aktører. Litteraturen viser flere steder at mistillit til tjenestene ofte ligger til grunn for at en velger bort å samarbeide med hverandre. Ifølge Baklien (2009) ser en at manglende tillit til barneverntjenesten er en gjentagende årsak til at skolen ikke tar kontakt. Som nevnt i kapittel 2.0, har Bakliens (2009) forskningsartikkel fokus på samarbeid mellom det eksterne barnevernet og skolen. Det vil si at de tilhører og arbeider ut fra to forskjellige organisasjoner. For å bedre tilliten mellom tjenestene, kan det tenkes at å ansette sosialarbeidere internt i skolen kan være et gunstig tiltak. Når de ulike partene jobber tettere på hverandre, vil det være lettere å bygge relasjoner til hverandre. Ødegård & Willumsen (2012) argumenterer for at det er et viktig premiss for at

samarbeid skal fungere. Blant annet vil det kunne danne et tydeligere bilde av hvordan de ulike yrkesgruppene arbeider i praksis. I tillegg vil det skape mindre avstand mellom dem. Dersom yrkesgruppene jobber under samme organisasjon, kan det også tenkes at det vil oppleves lettere å ta kontakt ved «mindre» problemer som oppstår rundt elevene (Baklien, 2009). En kan også tenke at en i større grad unngår «vente-og-se» holdningen som Berg (2012) kritiserer skolesystemet for. I tillegg vil det kunne bli enklere for den enkelte lærer å danne en egen subjektiv mening om barnevernet, uten en for stor innvirkning fra andre kolleger. Baklien (2009) påpeker blant annet i sin artikkel at negative opplevelser rundt barnevernet ofte generaliseres og overføres videre til kolleger. Det kan bli en del av organisasjonskulturen. Enkelte skoler kan danne en felles oppfatning om hvordan de tenker barnevernet jobber. Samtidig ser vi i Bakliens (2009) artikkel at barnevernspedagogene ved flere anledninger opplevde at lærerne hadde urealistiske mål overfor deres evner og muligheter til å faktisk kunne fikse barnas situasjon. Ifølge artikkelen, bar dette også preg av at skolen ofte kontaktet barnevernet etter at problemene hadde vokst seg for store. Hjelpetiltak fra barnevernet vil hjelpe barna til en viss grad, men i de fleste tilfeller vil det ikke kunne løse alle problemer. Særlig i omfattende saker. Glavin & Erdal (2018) underbygger barnevernets opplevelse av andre instansers forventninger til barnevernstjenestens hjelpetiltak. De påpeker at flere har en forventning om at tiltak skal iverksettes raskt i etterkant av at en bekymringsmelding er innsendt. Dette er med og bekrefter Baklien (2009) sine funn om barnevernets opplevelse av lærerne. Med bakgrunn i dette vil jeg også påpeke at det vil være forskjeller på opplevelsen av samarbeid i ulike kommuner, i og med at artikkelen tar for seg en kvalitativ undersøkelse, jamfør kapittel 2.0 i oppgaven. Det å skape slike forventninger til hverandre kan fort skape frustrasjon, samtidig som slike holdninger fort kan føre til at negative erfaringer rundt barnevernet sprer seg i miljøet. På den andre siden vil det være viktig at barnevernet kommuniserer med skolen for å unngå slike barrierer. For eksempel vil det være et viktig element at barneverntjenesten avklarer hvordan det arbeides med saken, hvor lang tid slike prosesser tar og hva slags tidsaspekter de vanligvis arbeider ut ifra. Å avklare med samarbeidspartene i forkant, kan gjøre det enklere å akseptere hvordan praksisen er og fungerer (Glavin & Erdal, 2018).

Ødegård & Willumsen (2012) viser også til Kellys teori om personlige konstruksjoner, og hvordan dens innvirkning preger samarbeidet. Forfatterne påpeker hvordan tjenesteyterne danner seg ulike konstruksjoner av hvordan en samarbeider, og at man nødvendigvis ikke har like tanker om hvordan samarbeidene skal gjennomføres. Slike uklare forventninger, kan være med å skape konflikt i likhet som i samarbeidet internt i skolen. Som nevnt tidligere, vil

kortere avstand til hverandre internt i skolen kunne gjøre det lettere å kommunisere og ta kontakt med hverandre. Baklien (2009) poengterer derimot at en løsning på en slik avstand mellom aktørene, også kan løses ved å ha en kontaktperson i barnevernet som lærerne kan ringe og forholde seg til. Det kan tenkes at ved å forminske avstanden mellom instansene vil være med å fremme tverrfaglighet, fremfor flerfaglighet som Gjertsen et al. (2018) skriver om i sin forskningsartikkel. Det kan tenkes at avstanden vil skape mindre fokus på betydningen av relasjonsbygging mellom aktørene. Ifølge Gjertsen et al. (2018) vil det å arbeide flerfaglig ikke utgjøre noen felles kompetanse, til tross for at en arbeider sammen. Dette vil ikke samsvare med Meld. St. 28 om *Fag – Fordypning – Forståelse, en fornyelse av kunnskapsløftet* (Kunnskapsdepartementet, 2015-2016) om økt fokus på å samarbeide på tvers av profesjoner.

Idealet om gode samarbeid mellom barnevernstjenesten og skolen kan være utfordrende i praksis. Det vil også preges av barnevernets kapasitetsproblemer. Ifølge Baklien (2009) viser hennes undersøkelse at flere av lærerne vegret seg over å kontakte barnevernet på grunn av manglende ressurser, og at de deretter kun valgte å kontakte dem i de mest alvorlige sakene. Dette handlet blant annet også om at flere hadde et negativt inntrykk av barnevernet, delvis gjennom egne erfaringer, men også gjennom enkeltepisodes som oppleves av andre og spres seg mellom kolleger. Slike erfaringer bidro til å skape mistillit til barneverntjenestens arbeid. Bakliens (2009) undersøkelse viser også til de ansatte i barnevernets reaksjon på lærernes utsagn. De bekrefter deler av lærernes opplevelse av manglende kapasitet.

Barnevernspedagogene følte ofte på at de ikke fikk gjort en like god jobb som de ønsket. Faglitteraturen viser at manglende ressurser er et av hindrene til et godt samarbeid. Samtidig viser de til at kommunens ressurser heller ikke ser ut til å øke, til tross for at det er et mye omtalt- og vedvarende problem (Glavin & Erdal, 2018). Glavin og Erdal (2018) påpeker i tillegg at det er praksisen som må endres slik at den tar hensyn til de manglende ressursene. Det er ikke nødvendigvis en sammenheng mellom kvaliteten på arbeidet, og arbeidskraften. Sammenhengen ligger ofte mellom kritisk tenking og kvalitet. Det kan tenkes at å ha sosialarbeidere ansatt internt i skolesektoren, kan være et positivt tiltak for å bedre kommunikasjonen og samarbeidet mellom skolen og det eksterne barnevernet. Sosialarbeiderne vil blant annet ha en større innsikt og forståelse for barnevernets praksis og manglende kapasitet.

Samtidig som en kan tenke at det vil hjelpe å få yrkesgruppene inn under en organisasjon, vil det også åpne for en del like, men også ulike utfordringer her. Som nevnt i kapittel 4.3,

forteller Midsund (2005) at alle vil ha sine egne virkelighetsforståelser. Dette bekreftes også i Baklien (2009). Ødegård & Willumsen viser også til Kellys teori om personlige konstruksjoner. Det kan tenkes at dette er en av hovedutfordringene, til tross for flere andre samarbeidsbarrierer i skolesektoren. For at samarbeid skal fungere, er det viktig å reflektere over, samt gjøre seg bevisst over egne holdninger. I Ødegård & Willumsen (2012) ser de nærmere på hvordan en skal få et tverrfaglig samarbeid til å fungere. Empirien viser at de ansattes egne personlige konstruksjoner og virkelighetsforståelser vil påvirke hva en tenker et samarbeid skal inneholde. Vi konstruerer vår egen oppfatning og vil se på samarbeid på ulike måter. Ulike virkelighetsoppfatninger kan fort føre til uklare forventninger til hverandre i samarbeidsprosessen. Dette kan bety at våre personlige konstruksjoner vil prege hvordan samarbeidet blir, ofte ubevisst. Vår førforståelse og de «bildene» de ulike yrkesgruppene konstruerer av hverandres yrker vil alltid ligge til grunn i et pågående samarbeid. Ødegård og Willumsen (2012) viser videre til Kellys teori om at våre personlige konstruksjoner også stadig er i endring. Dette kan bety at ved å ha et større fokus på sosialarbeidere og deres arbeid i skolen, gradvis vil kunne endre enkeltes oppfatninger av barneverntjenesten og sosialarbeidere. En gradvis endring av oppfatningene rundt sosialarbeiderens rolle i skolen kan tenkes å skje ved å gjøre rollen mer normalisert innenfor skolesektoren. Dersom det pålegges å vektlegge sosialpedagogisk kompetanse i alle skoler, vil rollen mest sannsynlig gradvis bli en naturlig del av systemet. Enkelte steder, hvor en tidligere har lagt lite vekt på tverrfaglig samarbeid, vil det kunne åpne for et bedre tverrfaglig samarbeid og bidra til at yrkesgruppene jobber mer tverrfaglig fremfor flerfaglig. Avstanden mellom lærerne og sosialarbeiderne blir mindre, og det kan tenkes at det vil være enklere å legge til rette for relasjonsbygging. Ut fra denne tanken kan et tettere samarbeid bidra til å bygge tillit, som ifølge Ødegård & Willumsen (2012) er et premiss for tverrfaglig samarbeid.

Ifølge Bakliens (2009) undersøkelse, viser det seg at dårlige erfaringer og barnevernets omdømme rundt de ansatte ved enkelte skoler, ofte preger inntrykket over lenge tid. Dette kan skape en organisasjonskultur som er lite gunstig for samarbeid mellom skole og barnevern. Baklien (2009) mener dette kan dreie seg om at lærere ofte er opptatt av relasjonen til barnas foresatte. Mange foresatte har et anstrengt forhold til barnevernstjenesten, som en kan tenke vil være preget av deres virkelighetsforståelser. Deres virkelighetsforståelser vil påvirkes av blant annet egne erfaringer, andres meninger, eller blant annet mediens fremstilling av saker. Medieoppslagene preges ofte av de mest dramatiske sakene innad i barnevernet, og saken vil i de fleste tilfeller kun være belyst fra den ene siden på grunn av barnevernstjenestens taushetsplikt. Taushetsplikten i barneverntjenesten er strengere enn den som ellers benyttes i

forvaltningen (Figenschow, Ringberg & Ekanger, 2006). Lite åpenhet kan tenkes å være et hinder for samarbeid. Et åpnere barnevern vil være viktig å jobbe mot, for å bygge opp barneverntjenestens tillit. Både i skolen, men også i befolkningen. Ifølge Figenschow et al. (2006) preger barnevernssakene ikke bare familien som er involvert, men også folk flest. Årsaken til dette er at myndighetenes handlinger og legitimitet er viktig for alle i samfunnet. Barnevernssaker foregår per i dag bak lukkede dører. En kan tenke at det vil være viktig for barnevernets tillit hos befolkningen å kunne informere om hva slags beslutninger de tar (Figenschow, et al., 2006). Det kan tenkes at å satse på mer informasjon om barnevernets praksiser i skolen, omkring både barna, foresatte og ansatte, vil være med å øke kompetansen om hvordan barnevernet fungerer. Mer åpenhet kunne trolig økt deres tillit i det offentlige, samtidig som myter om barnevernet kunne blitt fjernet. For å kunne legge til rette for gode samarbeid, peker Glavin & Erdal (2018) på viktigheten av at kommunen legger opp en plan for opplæring omkring samarbeidskompetanse. Mange tar for gitt hva de selv anser at et samarbeid skal inneholde, som Baklien (2009) bekrefter for oss tidligere i diskusjonen om våre virkelighetsforståelser. Samarbeid må læres, og et eksempel kan være å hospitere i hverandres tjenester. Slik kan både ansatte, foresatte og barna få bedre kjennskap til barneverntjenesten. I Bakliens (2009) undersøkelse argumenterer hun for at lærernes inntrykk av barnevernet i flere tilfeller ikke skiller seg mye fra folk flest. Dette kan bety at mediens dagsordenmakt og barnevernets lukkede systemer, kan gå utover lærernes tillit i likhet med befolkningens. Slike virkelighetsoppfatninger kan en tenke vil sette begrensninger for det tverrfaglige samarbeidet, som også bekreftes i Baklien (2009). Det vil bli vanskeligere å legge til rette for helhetlig arbeid omkring barna dersom de voksne ikke klarer å arbeide sammen. På den andre siden vil større åpenhet fra barnevernets side, kunne gå utover den enkeltes personvern (Figenschow et al., 2006). Dette vektlegges også i Fellesorganisasjonens yrkesetiske grunnlagsdokument som sosialarbeidere, barnevernspedagoger og vernepleiere arbeider ut ifra. Dokumentet påpeker blant annet at det skal være av svært viktige årsaker dersom taushetsplikten skal brytes. Både juridisk- og etiske hensyn har stor betydning i en slik vurdering. Taushetsplikten er et premiss for en tillitsfull relasjon (Fellesorganisasjonen, 2015). Det kan bety at større åpenhet vil sette begrensninger for en god relasjon til tjenestemottaker. Det kan gjøre det vanskelig for sosialarbeideren å vurdere hvor mye informasjon de kan gi ut i mediene. Det vil fort være enklere å unngå uttalelser i saker som omhandler barnevernet.

5.0 Avslutning

Før jeg satt i gang med oppgaven, hadde jeg med meg en erfaring fra praksis hvor jeg opplevde dårlig samarbeid mellom skolen og barnevernstjenesten. I henhold til problemstillingen «hvordan legge til rette for et godt tverrfaglig samarbeid mellom sosialarbeidere og lærere i barneskolen, og hvilke muligheter og utfordringer kan et slikt samarbeid by på?», har jeg gjennom forskning og faglitteratur prøvd å kartlegge hva som gikk galt i samarbeidet jeg opplevde, samtidig som jeg har diskutert problemstillingen.

Våre personlige konstruksjoner og ulike forståelser over hva et samarbeid skal inneholde, ser ut til å være en av hovedutfordringene blant samarbeidsbarrierene. Jeg tenker at dette også var en av utfordringene vi sto overfor i praksis. Vår virkelighetsoppfatning påvirkes blant annet av kollegers oppfatninger og erfaringer, men også hvordan barnevernet fremstilles i media. Selv opplevde jeg at mine kolleger, utga negativ informasjon om skolen og lærerne i forkant av møtet. Av den grunn gikk jeg inn i møtet med en forforståelse om at de var umulige å samarbeide med. Videre har jeg sett på både internt og eksternt samarbeid, og et poeng kan være at disse henger sammen med hverandre. Det kan tenkes at gjennom å ansette sosialarbeidere internt i skolen, også kan bidra til et bedret eksternt samarbeid.

Sosialarbeiderne har større innsikt i hvordan eksempelvis barneverntjenesten arbeider, og kan ha større forståelse for deres praksis. Sosialarbeidernes kunnskap om barnevernets tjenester kan være positivt å ha med inn i skolen, med tanke på at de nødvendigvis ikke er like preget av lærernes og befolkningen generelt sine førforståelser. Sosialarbeidere ansatt i skolesektoren, vil by på et mangfold i personalet og kunne bidra med sitt kunnskapsfelt omkring sosiale problemer for å fremme helhetlig arbeid rundt barna. Økt kunnskap kan bidra til endring i de allerede etablerte virkelighetsforståelsene som preger organisasjonskulturen. Det vil være viktig å informere om sosialarbeidernes profesjon og arbeidsfelt, slik at både ansatte, barn og foresatte får større innsikt i hvordan sosialarbeidere jobber. Både hvordan de arbeider internt og eksternt. Samtidig vil det vil være viktig å jobbe mot et åpnere barnevern, for å bedre tilliten til tjenesten. Barneverntjenesten må bli flinkere til å kommunisere utad, både i henhold til skolen og i media. Dette kan være utfordrende med tanke på manglende ressurser og kapasitet. Hvordan kommunikasjonen kan bedres og arbeidet videre mot et åpnere barnevern, vil forhåpentligvis jobbes med og bli en realitet i fremtiden.

Det at rollen ikke er lovpålagt, og at sosialarbeidere ofte arbeider under uklare retningslinjer og stillingsbeskrivelser gjør det utfordrende å oppnå en likeverdig posisjon som lærerne. Den

fleksible stillingsbeskrivelsen åpner for at sosialarbeiderens stilling blir mer «self-made» og autonom. Empirien viser derimot at de utydelige stillingsbeskrivelsene byr på flere utfordringer enn goder. Det vil blant annet være vanskeligere å gi likeverdig hjelp i forskjellige kommuner, når kommunen selv velger hvor mye de ønsker å vektlegge sosialpedagogisk arbeid. Det kan derfor tenkes at det er et behov for klarere retningslinjer rundt sosialarbeidere i skolen, for at de skal oppnå en likeverdig posisjon som lærerne. Det vil også bidra til at alle barn og unge vil få lik hjelp, uavhengig av hvilken kommune de er bosatt i. I tilfeller der skolen har en utydelig organisasjonsstruktur, vil organisasjonskulturen være mer avgjørende. Dersom kulturen preges av negative bilder rundt barnevernets tjenester, vil det være utfordrende å få til samarbeid. Det vil være viktig at skoleledelsen legger godt til rette for samarbeid og gir tydelige rollefordelinger og avklaringer. Lederne bør legge til rette for at de ansatte får opplæring om å utvikle egen samarbeidskompetanse. Økt kunnskap om samarbeid, kan bidra til en organisasjonskultur som ser nytten av hverandres fagområder og hvordan disse vil komplementere hverandre til å arbeide helhetlig rundt barn og unge i skolen.

Litteraturliste

- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av «de andre» hindrer samarbeid. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (04), 236-244.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Berg, N. B. J. (2012). *Føre var! Forebyggende psykisk helsearbeid i skolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Borge, A. I. H. (2018). *Resiliens – risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal
- Bru, E., Idsøe, E. C. & Øverland, K. (2016). Introduksjon: Psykisk helse i skolen. I E. Bru, E. C. Idsøe & K. Øverland (Red.), *Psykisk helse i skolen* (s. 17-27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Fellesorganisasjonen. (2015, 06. mars). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1548957631/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Figenschow, W., Ringberg, E. & Ekanger, M. (2006). *Barnevern – medier og juss*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Gjertsen, P. Å., Hansen, M. B. V. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(02), 163-179.
- Glavin, K. & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis. Til beste for barn og unge i kommune-Norge*. Oslo: Kommuneforlaget
- Grimen, H. (2008). Profesjon og kunnskap. I Molander, A. & Terum, L. I. (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 71-86). Oslo: Universitetsforlaget
- Gustavsson, U. (2004). Skolen som arena for sosionomer. *Embla*, 9(8), 18-25.
- Gustavsson, U. & Tømmerbakken, N. (2011). *Sosialfaglig arbeid i skolen*. Oslo: Kommuneforlaget
- Helse- og omsorgsdepartementet. (1997-1998). *Om opptrappingsplan for psykisk helse 1999-2006. Endringer i statsbudsjettet for 1998*. (St.prp. nr. 63 1997-98). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-63-1997-98-/id201915/sec1>
- Hesjedal, E. (2014). *Tverrprofesjonelt samarbeid mellom skule og barnevern. Kva kan støtte utsette barn og unge?* (Doktoravhandling). Universitetet i Bergen, Bergen

- Håvie, U. (2012). På full fart inn i skolen. *Fontene*, (10), 62-67.
- Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2010-2011). *Læring og felleskap*. (Meld. St. nr. 18 2010-2011). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-18-20102011/id639487/sec1>
- Kunnskapsdepartementet. (2015-2016). *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av kunnskapsløftet*. (Meld. St. nr. 28 2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2016-2017). *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. (Meld. St. nr. 21 2016-2017) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/71c018d2f5ee4f7da7df44a6aae265bc/no/pdfs/stm201620170021000dddpdfs.pdf>
- Larsen, A. K. (2017). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Oslo: Fagbokforlaget
- Larsen, E. (2005). Samarbeid på tvers til sårbare barns beste. *Risikoutvikling*, 137.
- Midsund, B. I. (2005). *Miljøarbeid i skolen. Organisasjonens betydning*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Nordahl, T., Sørli, M., Manger, T. & Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget
- NOU 2009:22 (2009). *Det du gjør, gjør du helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Oslo: Departementets servicesenter, Informasjonsforvaltning
- Odland, A. M. (2018, 27. september). Denne skolen har tolv miljøterapeuter. Hentet fra <https://fontene.no/nyheter/denne-skolen-har-tolv-miljoterapeuter-6.339.565623.24ab0b8491>
- Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=opplæringslova>
- Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å gjennomføre en litteraturstudie*. Oslo: Cappelen Damm
- Ødegård, A., & Willumsen, E. (2011). Felles innsats eller solospill? – En kvalitativ studie om tjenesteyteres samarbeid omkring barn og unge. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 88(04), 189-199.